

UN BOTANIST URMĂRIT DE GHINION - MIHAIL DIMONIE

CLEMENS PACHSCHWÖLL, LUCIAN DINCĂ¹

1. Introducere

Există, din păcate, personalități științifice românești despre care se interesează sau publică mai mult străinii decât românii. Una dintre acestea este și Mihail Dimonie, botanist (a)român cu activitate științifică și practică la începutul secolului XX.

Clemens Pachschwöll, botanist austriac de la Universitatea din Viena, împreună cu doi colegi din Viena și Copenhaga (Dieter Reich & Kit Tan), au scris recent (august, 2019) un articol dedicat lui Mihail Dimonie (Pachschwöll et al 2019): „*The botanical legacy of Mihael Dimonie (1870–1935), an almost forgotten plant collector in the southern Balkan Peninsula before the First World War. - Moștenirea botanică a lui Mihail Dimonie (1870–1935), un aproape uitat culegător de plante din sudul Peninsulei Balcanice înaintea Primului Război Mondial*”, din care ne-am permis să extragem unele aspecte, pe care le considerăm absolut necesare spre a fi difuzate în limba română către generațiile actuale.

Pe lângă datele legate de viața și activitatea lui Dimonie, am avut surpriza deosebit de plăcută de a-i identifica în *Herbarul Al. Beldie* de la INCDS „Marin Drăcea” București, câteva dintre plantele culese în zona Olteniei, acestea, alături de cele vândute de el la alte herbare prestigioase din Europa, reprezentând singurele planșe ce ne-au mai rămas, datorită... ghinionului de care a avut parte de-a lungul vieții.

2. Scurtă biografie

Mihail Dimonie s-a născut în anul 1870 la Ohrid (Macedonia de Nord), într-o familie de aromâni (Longinescu 1935, Ștefureac 1984). A urmat cursurile școlii primare în Monastir, apoi Școala Normală Superioară din București și Facultatea de Științe a Universității din București, pe care a absolvit-o în 1894 (Ștefureac 1984). Aici, el a fost unul dintre ultimii studenți ai lui Dimitrie Brândză (1846–1895), fondatorul Grădinii Botanice din București. După terminarea studiilor, Dimonie s-a întors în Macedonia de Nord, unde timp de 3 ani a predat științele naturale la o școală aromână din Bitola.

În 1898, Dimonie a predat la un liceu din Caracal, iar apoi la Liceul Silvic din Brănești. În perioada 1899–1912 a activat ca profesor la Școala Comercială din Salonic (în acea perioadă integrat în Imperiul Otoman). La izbucnirea Primului Război Balcanic (1912), s-a întors la Caracal, ca profesor la liceul Ioniță Asan.

Dimonie a plănuț să-și dea doctoratul pe baza plantelor recoltate de el în Balcani, sub îndrumarea lui Nicolae Iacobescu, dar moartea acestuia în 1931 a zădărnicit acest plan (Longinescu 1935).

Spre sfârșitul vieții, împreună cu un atreprenor englez, a cultivat pe 200 de hectare în Brăila planta „*ghiara pisice*” (*Abutilon theophrasti* Medik.) (Longinescu 1935, Drăgulescu 2018).

Mihail Dimonie a murit, neașteptat, la București, la 8 decembrie 1935, la vârsta de 65 de ani.

3. Mihail Dimonie ca botanist

De-a lungul timpului, Dimonie a fost un comerciant de plante botanice (Ștefureac 1986), el vânzându-le mai ales sub denumirea de *Plantae Macedonicae* la herbare importante din Europa (Viena, Budapesta, Geneva, Londra). De exemplu, el a vândut la herbarul WU (Universitatea din Viena) în februarie 1909, 750 de planșe pentru suma de 225 coroane și în februarie 1910, alte 700 de planșe pentru 267,40 coroane (o planșă fiind vândută cu suma de aproximativ 3 coroane, adică 15 euro la paritatea de acum). Totuși, Dimonie se plânga într-o scrisoare adresată botanistului austriac Eugen von Halácsy (1842–1913) de banii puțini primiți pe planșele sale, în comparație cu cheltuielile de deplasare/recoltare (Pachschwöll et al 2019).

În prima parte a activității sale ca botanist, Dimonie a recoltat plante din zona Balcanilor.

În a doua parte a activității sale (când a activat ca profesor la Caracal), Mihail Dimonie a studiat flora din Oltenia. Atunci a publicat câteva lucrări despre plantele („folositoare”) din Oltenia (Dimonie 1925a), dar și numeroase articole, mai ales în gazeta *Natura*, unele despre plantele medicinale (Dimonie 1919, Dimonie 1926, Dimonie 1934b). Interesul lui Dimonie pentru

¹ autor corespondent

plantele medicinale s-ar putea să-i fi fost indus de Dimitrie Grecescu (1841–1910), profesor de botanică, dar și fizician și fito-geograf la București (Văduva-Poenaru 2000), care a scris o lucrare în franceză despre plantele culese de Dimonie în perioada 1895-1896: "*Plantes de la Macédonie appartenant au Vilayet de Monastir, recueillies par Michel Dimonié*" și una în limba română "*Plante Macedonice din vilaieturile Monastir și Salonic*".

În această perioadă a scris un articol despre flora din Valea Batovei (Dimonie 1934a).



Fig. 1. Mihai Dimonie (din Longinescu 1935 – Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga" Cluj-Napoca)

În 1931, ascris un manuscris intitulat "*Synopsis plantarum Scholae Polytechnicae*" (Dimonie 1931), cuprinzând lista plantelor din herbarul Școlii Politehnice din București, acolo unde a lucrat prietenul și mentorul său Nicolae Iacobescu (1863–1931). Dimonie doar a început această serie și a reușit doar să termine primul Fascicul despre *Ranunculaceae*, înainte de moartea lui Iacobescu (fig. 2).



Fig. 2. Coperta lucrării *Synopsis plantarum Scholae Polytechnicae* existente la Biblioteca Academiei

Dimonie notează în acest studiu că "*Plantele cari formează obiectul acestui studiu fac parte din următoarele colecțiuni, grupate, după origine, în două părți:*

Partea I-ia, erbariul găsit de mine la laboratorul Botanic, alcătuit din:

1. Colecțiunea N. Iacobescu constituind aproximativ 2/3 din totalitatea părții I-ia și cuprind:

-Plante recoltate și determinate de D. sa în special de la 1902 până astăzi în diverse părți ale țării.

-Plante procurate personal de N. Iacobescu de la diverși botaniști colecționari din Franța și Elveția. Un herbar destul de voluminos provenind de la Casa Eloffe¹, Paris, cuprinde plante din Flora Franței; afară de aceasta un herbar deosebit de mic de plante din Pyrenei (Pl. Pyr.).

2. Colecțiunea V. Golescu, inginer silvic, formează o treime a colecțiunii părții I-ia și cuprinde plante interesante, recoltate și determinate de dânsul, din Județul Muscel.

Partea a II-a cuprinde plantele din colecțiunea mea strânse în excursiuni din diferite părți ale țării. Cele mai multe aparțin florei Jud. Romanați, cari în curînd vor forma obiectul unei publicațiuni speciale cu amănuntele necesare asupra cauzelor cari au contribuit la o așa mare bogăție vegetală de un interese deosebit prin faptul că unele din ele sunt proprii și endemice numai acestei regiuni ale Țării."

Dimonie concluzionează: "*Cred că această lucrare va servi nu numai excursiunilor botanice cu studenții dar și pentru schimbul de plante cu alte herbarii din Țară și străinătate, singurul procedeu de care se servesc chiar institute botanice cele mai bogate în fonduri (cum sunt acelea de la Viena și Praga) pentru ca în scurt timp să avem un herbar complet al întregii Europe, în felul în care l-am avut eu, după cei 18 ani petrecuți ca profesor și director al Școalei Comerciale Superioare din Salonic, Macedonia și ca profesor la liceul din Monastir (Bitolia).*"

Mihail Dimonie a scris aproape 30 de articole, mai ales în revista *Natura*, majoritatea fără legătură cu botanica sau cu plantele recoltate de el (Ștefureac 1984), probabil și datorită faptului că "*poziția sa de comerciant de plante și profesor nu i-au permis să publice materiale despre plantele recoltate de el*" (Pachschwöll et al 2019).

Un prim ghinion: toată colecția sa de plante (rezultatul activității sale de 18 ani de studiu a florei balcanice), rămasă în biserica din Thessaloniki a ars odată cu marele incendiu ce a avut loc în acest oraș în 1914 (Longinescu 1935, Ștefureac 1984).

În schimb, există în Europa (Budapesta, Geneva, dar mai ales la Viena), aproximativ 3000 de planșe de plante din Peninsula Balcanică recoltate și identificate de Dimonie, deoarece acesta le-a vândut la diferiți specialiști care erau interesați de flora din această zonă. Cea mai mare parte a planșelor se află la Viena, fiind cumpărate de botaniști, cum ar fi Halácsy, Hayek, Handel-Mazzetti, Vierhapper sau Rechinger.

Dimonie nota în *Synopsis plantarum Scholae Polytechnicae* că "*este o rară fericire că această importantă colecțiune a putut scăpa din dezastrul suferit de întreaga mea avere și colecțiuni de plante cauzat în Salonic de războiul balcanic din*

anul 1914³, când luptele dintre Bulgari și Greci se dădeau pe străzile orașului", fără a ști însă că și această colecție a sa va fi mistuită de un incendiu provocat de alt război.

Un al doilea ghinion l-a reprezentat distrugerea herbarului lui Grecescu (unde erau numeroase plante recoltate de Dimonie) la 4 aprilie 1944, după atacul aerian al aliaților asupra Bucureștiului (Ștefureac 1986, Văduva-Poenaru 2000).

Ca o recunoaștere a activității sale, unele plante au primit denumirea numelui său: *Hieracium dimonie* Zahn, *Verbascum dimonie* Velen., *Hypericum dimonie* Velen.,

Soldanella dimonie Vierh. Numai primele două denumiri mai sunt acceptate în ziua de azi (Euro+Med 2006+).

3. Plante din Herbarul Al. Beldie colectate de Mihail Dimonie

Cu ocazia inventarierii plantelor existente în cadrul Herbarului Al. Beldie de la I.N.C.D.S. Marin Drăcea București (Vechiu et al 2018, Dincă et al 2017) (s-a ajuns la inventarierea a aproximativ 1/3 dintre planșele existente), s-au descoperit 27 planșe recoltate de M. Dimonie (tab. 1).

Tab. 1. Plantele din herbarul Al. Beldie recoltate de M. Dimonie

Nr. sertar	Nr. planșă	Herbar/ Colecție botanică/ Instituție	Numele speciei	Data colectării	Locul colectării	Colectat/ Determinat de:	Grad de conservare (1..4)
12	46	Flora Romaniae	Adonis aestivalis L. var. flava (Vill.) Bonnier	1921		M. Dimonie	2
12	57	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Adonis volgensis DC. (ca și "Adonis wolgensis")		Olănești	M. Dimonie	1
12	56	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Adonis volgensis var. pilosa Schur (as „Adonis wolgensis”)	1918	Huși	M. Dimonie	1
25	30	Flora Romaniae	Alnus glutinosa (L.) Gaertn.		Viișoara, lunca Oltului	Mihail Dimonie	2
57	27	Museum Botanicum Universitatis Cluj, Flora Romaniae exsiccata	Euphorbia glareosa L.	1928.06.01	Caracal	M. Dimonie	2
92	119	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Ranunculus capillaceus Thuill.		Caracal	Dimonie	1
91	39	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Ranunculus flammula L.		Jiu și Olt	Dimonie	1
92	103	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Ranunculus lingua L.			Dimonie	2
94	62	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Ranunculus mediterraneus Griseb. ex Schur		Potopui	Dimonie	2
94	69	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Ranunculus mediterraneus Griseb. ex Schur		Potopui	Dimonie	1
93	9	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Ranunculus pedatus Waldst. & Kit.		Vișina-Caracal	Dimonie	1
94	6	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Ranunculus philonotis Ehrh.		Caracal	Dimonie	3
93	71	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Ranunculus prostratus Poir.		Viișoara	Dimonie	2
94	18	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Ranunculus repens L.		Caracal	Dimonie	1
94	3	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Ranunculus repens L. var. glabratus		Caracal	Dimonie	1
94	59	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Ranunculus sardous Crantz		Caracal	Dimonie	3
94	56	Museum Botanicum Universitatis Cluj, Flora Romaniae Exsiccata	Ranunculus scleratus L.	1921.08.28	Banatus, distr. Timiș-Torontal	M. Dimonie / E.L. Nyárády	2
94	100	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Ranunculus velutinus Ten.		Caracal	Dimonie	2
90	54	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Ranunculus arvensis L.			Dimonie	2
91	59	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Ranunculus constantinopolitanus (DC.) d'Urv.			Dimonie	1
91	57	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Ranunculus constantinopolitanus (DC.) d'Urv.			Dimonie	1
91	32	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Ranunculus friesianus Jord.		Caracal	Dimonie	1
91	27	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Ranunculus gramineus L.		Munții Corab-Albania ²	Dimonie et Eloff	1

2 Arthur Éloffe (1826-1896) a fondat în 1845 firma Éloffe & Compagniez (cunoscută mai mult sub numele de Chez Éloffe), cunoscută printre naturaliștii din Paris, el fiind specialist în taxidermie și conservarea specimenelor botanice, iar partenerul său în mineralogie și geologie (<https://mineralogicalrecord.com/labels.asp?colid=1827>)

3 Această problematică planșă din herbar conține două plante de *Ranunculus*: *R. gramineus* din sud-vestul Europei (probabil din colecția comercială a lui Éloffe din Franța) și *R. cf. flammula* (colectată probabil de Dimonie). Este foarte puțin probabil ca ambele să fi fost colectate din zona munților Korab.

Nr. serti	Nr. planșă	Herbar/ Colecție botanică/ Instituție	Numele speciei	Data colectării	Locul colectării	Colectat/ Determinat de:	Grad de conservare (1..4)
91	3	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Ranunculus illyricus L.		Caracal	Dimonie	2
91	21	Museum Botanicum Universitatis Cluj, Flora Romaniae Exsiccata	Ranunculus illyricus L.	1920.05.20	Oltenia, distr. Romanați	M. Dimonie	2
92	33	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Ranunculus oxyspermus Willd..		Caracal	Dimonie	1
93	61	Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București	Ranunculus polyphyllus Willd.		Caracal, lacul Snagov	Dimonie, Iacobescu	2

Menționăm că planșele redată în tabelul 1 nu au fost verificate de un specialist și că am redat exact denumirile trecute pe ele, fără să le modificăm, sau să adăugăm sinonime.



Fig. 3. *Euphorbia glareosa* recoltată de Dimonie în apropiere de Caracal

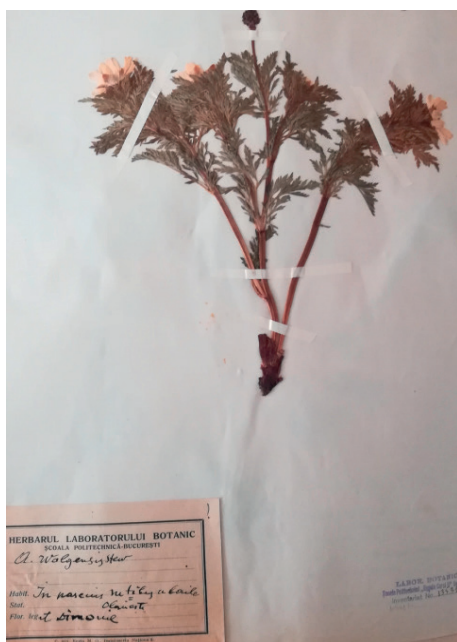


Fig. 4. *Adonis vogensis* recoltată de Dimonie la Olănești



Fig. 5. *Adonis aestivalis* recoltată de Dimonie în regiunea Romanați



Fig. 6. *Ranunculus frieseanus* recoltată de Dimonie lângă Caracal

Marea majoritate a mapelor provin de la Herbarul Laboratorului Botanic, Școala Politehnică București (22

4 Facem cu această ocazie o rectificare privind anul incendiului din Thessaloniki ce a distrus prima colecție a lui Dimonie: nu este 1917, așa cum se menționează în articolul lui Pachschwöll et al., 2019, din revista Willdenowia (probabil dintr-o interpretare greșită a lucrărilor lui Longinescu din 1935 și Ștefureac din 1984), ci 1914, așa cum menționează Dimonie însuși.

planșe), dar există și planșe ce provin din alte herbare, cum ar fi: *Museum Botanicum Universitatis Cluj* (3), *Flora Romaniae exsiccata* (3 planșe), sau *Flora Romaniae* (2 planșe).

Speciile care s-au mai păstrat aparțin mai ales genului *Ranunculus*, fapt explicabil prin faptul că M. Dimonie a studiat cu predilecție acest gen, scriind și o lucrare despre el, care nu s-a mai păstrat, însă. Speciile din acest gen existente în herbarul Al. Beldie sunt: *Ranunculus arvensis* L., *Ranunculus capillaceus* Thuill., *Ranunculus constantinopolitanus* (DC.) d'Urv., *Ranunculus flammula* L., *Ranunculus friesianus* Jord., *Ranunculus gramineus* L., *Ranunculus illyricus* L., *Ranunculus lingua* L. (aflată pe lista roșie IUCN), *Ranunculus mediterraneus* Griseb. ex Schur, *Ranunculus oxyspermus* Willd., *Ranunculus pedatus* Waldst. & Kit., *Ranunculus philonotis* Ehrh., *Ranunculus polyphyllus* Willd., *Ranunculus prostratus* Poir., *Ranunculus repens* L., *Ranunculus sardous* L., *Ranunculus sceleratus* L., *Ranunculus velutinus* Ten. Este remarcabil faptul că din cele aproximativ 500 de specii ale genului *Ranunculus* (Hörandl & Emadzade 2012), 18 se mai păstrează în acest herbar. Tot în acest herbar, s-au mai descoperit și alte 4 specii recoltate de botanist: *Adonis aestivalis* L., *Adonis volgensis* DC., *Alnus glutinosa* (L.) Gaertn. și *Euphorbia glareosa* L.

Se constată că plantele recoltate de Dimonie provin, aproape în totalitate, din zona Olteniei, deci ele aparțin perioadei când botanistul și-a desfășurat activitatea la Caracal (localitate de unde provin 13 planșe).

Planșele sunt în stare bună de conservare, 50% dintre ele fiind notate cu 1, adică plantă bine conservată, întreagă, corect atașată de planșă.

4. Concluzii

Se pare că războaiele (și incendiile cauzate de acestea) au fost de rău augur pentru colecțiile botanice ale lui Mihail Dimonie. Singurele plante recoltate de acesta care au rezistat se găsesc în diverse herbare din Europa: Viena, Budapesta, Londra, Geneva, dar și în Herbarul Al. Beldie de la INCDS București.

Puținele plante care s-au mai păstrat dintre cele colectate de Mihail Dimonie, existente în Herbarul Al. Beldie, reprezintă o valoare științifică, documentară și umană deosebită pentru munca acestui botanist.

Ca un aromân care se respectă, Dimonie a fost și un bun comerciant: și-a vândut o parte din plantele recoltate în Balcani (spre norocul nostru, pentru că numai acestea

au supraviețuit) sau a cultivat pe scară largă planta numită popular "ghiara pisiceii".

Mihail Dimonie a fost un bun botanist, multe din plantele sale recoltate, mai ales din Balcani, fiind cumpărate și apreciate de herbare sau botaniști din Europa. Ca o recunoaștere a activității sale, 4 plante îi poartă numele (2 dintre acestea fiind, încă, recunoscute în momentul actual).

Bibliografie

- Dimonie M, 1919.** Din plantele medicinale. *Toporaș, Răsăritul* (București), 2(3-4): 9-10.
- Dimonie M, 1925a.** Plante folositoare din Oltenia. *Arhivele Olteniei*, 4: 429-438.
- Dimonie M, 1926.** Plante medicinale. Ed. Cartea Românească, București.
- Dimonie M, 1931.** *Synopsis plantarum Scholae Polytechnicae*. Enumerația plantelor din herbariul Școlii Politehnice din București, Universitatea Politehnică din București.
- Dimonie M, 1934a.** Valea Batovei. *Natura* (Bucharest), 23(3): 29-32.
- Dimonie M, 1934b.** Hervea Românească. *Natura* (Bucharest), 23(9): 35-38.
- Dincă M, Dincă L, Vasile D, 2017.** A short description of *Androsace* genre plants present in Alexandru Beldie Herbarium from I.N.C.D.S. Bucharest. *Currents Trends in Natural Sciences*, 6(12): 16-24.
- Drăgulescu C, 2018.** *Dicționar de fitonime românești*. Ediția a 5-a completată. Ed. Universității "Lucian Blaga", Sibiu.
- Euro+Med 2006+** [continuously updated]: Euro+Med PlantBase – the information resource for Euro-Mediterranean plant diversity. Published at <http://ww2.bgbm.org/EuroPlusMed/> [accesat la 01.09. 2019].
- Hörandl E, Emadzade K, 2012.** Evolutionary classification: A case study on the diverse plant genus *Ranunculus* L. (Ranunculaceae). *Perspectives in Plant Ecology, Evolution and Systematics*, 14 (2): 310-324.
- Longinescu GG, 1935.** †Mihael Dimonie. *Natura* (Bucharest), 24(10): 28-30.
- Pachschwöll C, Reich D, Tan K, 2019.** The botanical legacy of Mihael Dimonie (1870-1935), an almost forgotten plant collector in the southern Balkan Peninsula before the First World War. *Willdenowia* 49: 257-279.
- Ștefureac T, 1984.** Botanisti români exploratori ai florei din Peninsula Balcanică. In: Muzeul de Istorie Naturală (ed.), *Volum festiv "150 ani de la înființarea muzeului"*. Ed. Universitatea A. I. Cuza, Iași, 55-58.
- Ștefureac T, 1986.** Academia Română și dezvoltarea cercetărilor botanice în sudul țării (1866-1920). *Mem. Secț. Științ. Acad. Română*, IV, 7(1): 175-188.
- Văduva-Poenaru I, 2000.** Enciclopedia marilor personalități: din istoria, știința și cultura românească de-a lungul timpului 2: G-O. Ed. Geneze, București.
- Vechiu E, Dincă L, Bratu I, 2018.** The characteristics of *Polygonum* plants present in the Alexandru Beldie Herbarium. *Research Journal of Agricultural Science*, 50(4): 378-384.
- <https://mineralogicalrecord.com/labels.asp?colid=1827>

Abstract

A botanist followed by bad luck – Mihail Dimonie

Mihail Dimonie (1870–1935) was an Aromanian botanist, professional plant collector and teacher, a scholar of Dimitrie Brândză and Nicolae Iacobescu. He worked in Bitola (North Macedonia) and Thessaloniki (Greece) where he collected numerous plants from the Balkans as well as in Caracal where he focused on gathering plants from Oltenia. The numerous herbarium vouchers harvested by him had however, an unfortunate fate as his two collections were destroyed by the same cause (fire caused by wars): his Balkan collection was destroyed in Thessaloniki in 1914 during the Balkan Wars and his Oltenian collection was destroyed in Bucharest in 1944 during the Second World War.

We consider that we managed to redeem his activity (too easily forgotten nowadays even though in his time numerous of his plants gathered from the Balkans were bought by renowned herbarium from Europe and as four plant species have received his name) by shortly presenting his activity and especially by describing some elements of his work (e.g. the unfinished *Synopsis plantarum Scholae Polytechnicae*), as well as by highlighting the few Romanian vouchers which survived and are present in the INCDS Bucharest Herbarium (BUCF).

Keywords: herbaria, herbarium vouchers, botanist, Balkan Peninsula, Romania, North Macedonia, *Ranunculus*, plants.